

ЛЕКЦІЯ 16

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ОСВІТУ

1. Конституційне закріплення права на освіту.
2. Основні положення Закону України “Про освіту” та Закону України “Про вищу освіту”.
3. Система та рівні освіти в Україні, освітні рівні вищої освіти.
4. Основні принципи освіти в Україні.

1. Конституційне закріплення права на освіту

Право на освіту (ст. 53) – це один з основних, соціальних і культурних прав громадян, закріплених Конституцією України. Це право має кожен громадянин незалежно від соціального походження, національності, політичних, релігійних та інших переконань, статі, майнового стану та інших ознак.

Освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. *Мета освіти* – всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей та утвердження гуманізму, взаємоповаги між націями і народами, виховання високих моральних якостей. З метою вироблення нової освітньої політики у листопаді 1993 р. було прийнято Державну національну програму “Освіта (Україна ХХІ століття)”.

Завданням реформування змісту освіти в Україні визначалися:

- органічне поєднання у змісті освіти його загальноосвітньої та фахової складових;
- вивчення української мови в усіх навчально-виховних закладах;
- оптимальне поєднання гуманітарної і природничо-математичної складових освіти, теоретичних і практичних компонентів, класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки, зв’язок з національною історією, культурою, традиціями.

2. Основні положення Закону України “Про освіту” та Закону України “Про вищу освіту”

Законом України “Про освіту” встановлюється, що Україна визначає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства. Закон України “Про освіту” від 23 травня 1991 р. містить 7 розділів та 66 статей. В першому розділі, який називається “Загальні положення”, міститься 27 статей. У другому розділі, який називається “Система освіти”, міститься 22 статті. У третьому розділі, який називається “Учасники навчально-

виховного процесу”, міститься 11 статей. У четвертому розділі, який називається “Фінансово-господарська діяльність закладів освіти та установ, організацій, підприємств, системи освіти”, міститься 3 статті. У п’ятому (“Міжнародне співробітництво”), шостому (“Міжнародні договори”), сьомому (“Відповідальність за порушення законодавства про освіту”) розділах міститься по одній статті.

Закон України “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 р. складається з 14 розділів, у яких містяться 69 статей, та прикінцевого положення. Він регулює суспільні відносини у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України. Він встановлює правові, організаційні, фінансові та інші основи діяльності системи вищої освіти, створює умови для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях. Відповідно до форм власності, на яких засновуються вищі навчальні заклади, вони поділяються на:

- вищі навчальні заклади державної форми власності, тобто засновуються державою, фінансуються з державного бюджету і підпорядковуються відповідному центральному органу виконавчої влади;
- вищі навчальні заклади, які перебувають у власності АРК, фінансуються з бюджету АРК і підпорядковуються органам державної влади автономії;
- вищі навчальні заклади комунальної форми власності, тобто застосовуються місцевими органами влади, фінансуються з місцевого бюджету і підпорядковані місцевим органам влади;
- вищі навчальні заклади приватної форми власності, тобто засновуються на приватній власності і підпорядковуються власнику (власникам).

Держава здійснює ліцензування та акредитацію вищих навчальних закладів усіх форм власності.

3. Система та рівні освіти в Україні, освітні рівні вищої освіти

Система освіти в Україні складається із закладів освіти, наукових, науково-методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Структура освіти включає: дошкільну освіту; загальну середню освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту.

Типи навчальних закладів системи загальної середньої освіти:

- I ступінь – початкова школа з терміном навчання 4 роки;
- II ступінь – основна школа з терміном навчання 5 років;

• III ступінь – старша школа, як правило з професійним спрямуванням, з терміном навчання 3 роки.

Крім того існують:

– *гімназії* – загальноосвітні навчальні заклади II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до професій;

– *ліцеї* – загальноосвітні навчальні заклади III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою;

– *колегіуми* – загальноосвітні навчальні заклади III ступеня з філологічно-філософським або культурно-естетичним профілями;

– *спеціалізовані школи* – загальноосвітні навчальні заклади I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів.

Загальноосвітні навчальні заклади є юридичними особами. За своїми організаційно-правовими формами вони можуть бути державної, комунальної та приватної форми власності. Навчально-виховний процес у загальноосвітніх навчальних закладах здійснюється за груповою та індивідуальною формами навчання. Охочим надається право і створюються умови для прискореного закінчення школи, складання іспитів екстерном. Навчання незалежно від форм власності навчальних закладів має відповідати вимогам державного стандарту. У загальноосвітніх навчальних закладах забороняється утворення і діяльність воєнізованих формувань, організаційних структур політичних партій, а також релігійних організацій.

До *структури вищої освіти* входять освітні та освітньо-кваліфікаційні рівні:

1. Неповна вища освіта – освітній рівень, який характеризує сформованість інтелектуальних якостей особи як особистості та є достатнім для здобуття нею кваліфікації молодшого спеціаліста. Молодших спеціалістів готують вищі навчальні заклади першого рівня акредитації (технікум, училище).

2. Базова вища освіта – освітній рівень, який характеризує сформованість інтелектуальних якостей особи як особистості та є достатнім для здобуття нею кваліфікації бакалавра. Бакалаврів готують переважно коледжі – навчальні заклади другого рівня акредитації.

3. Повна вища освіта – освітній рівень, який характеризує сформованість інтелектуальних якостей особи як особистості та є достатнім для здобуття нею кваліфікації за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра. Магістрів і спеціалістів готують вищі навчальні заклади третього і чет-

вертого рівнів акредитації (академії, інститути, консерваторії). Державному вищому навчальному закладу четвертого рівня акредитації може бути надано статус національного з правом укладати державні контракти на підготовку спеціалістів для потреб вищої освіти, встановлювати і присвоювати вчені звання доцента чи професора вищого навчального закладу; визначати та встановлювати власні форми морального та матеріального заохочення працівників та ін.

Державна атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади усіх форм власності, здійснюється державною екзаменаційною комісією. Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень громадянин здобуває вперше. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, мають право на здобуття вищої освіти, але не за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів України.

4. Основні принципи освіти в Україні

Завданням законодавства України про освіту є регулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України. Принципами освіти в Україні визначаються:

- рівність умов кожної людини для реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;
- гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- незалежність освіти від політичних партій;
- інтеграція з наукою і виробництвом;
- взаємозв'язок з освітою інших країн;
- єдність і наступність системи освіти;
- безперервність і різноманітність освіти;
- поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.